

Klasik Edebiyatımızın Dili (Bildiriler)

Nazım ve Nesir

T.C. Başbakanlık
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 482
Bilimsel Toplantılar: 61

ISBN: 978-975-16-3369-9

Yayına Hazırlayan: Prof. Dr. Mustafa İSEN

KLASİK EDEBİYATIMIZIN DİLİ

©Atatürk Kültür Merkezi 2017

Birinci Baskı 1000 Adet

İnceleyenler: Prof. Dr. Metin AKKUŞ - Doç. Dr. Tuba Işınısı DURMUŞ

Atatürk Kültür Merkezi
Ziya Bey Caddesi No: 19, 06520 Balgat - Ankara
Tel : 0 312.284 34 18
Belgegeçer : 0 312.284 34 65
İnternet : www.akmb.gov.tr

Kapak ve Sayfa Tasarımı
Baskı ve Cilt

Grafiker
Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
1. Cadde 1396. Sokak No: 6
06520 (Oğuzlar Mahallesi)
Balgat-ANKARA
Tel : 0 312.284 16 39 Pbx
Faks : 0 312.284 37 27
E-mail : grafiker@grafiker.com.tr
Web : grafiker.com.tr

Klasik Edebiyatımızın dili (Bildiriler) Nazım ve Nesir / Editör: Mustafa İsen. – Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2017.

429 s.; 24 cm (AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi Yayını; 482. Bilimsel Toplantılar; 61)

Kaynakça içerir

ISBN: 9789751633699

1. EDEBİYAT, TARİH
2. EDEBİYAT, TÜRK – SEMPOZYUMLAR
3. TÜRK EDEBİYATI – TARİH VE ELEŞTİRİ
4. DİVAN EDEBİYATI – ARAŞTIRMA İNCELEME
5. TÜRK EDEBİYATI – DİVAN EDEBİYATI – SEMPOZYUMLAR
6. DİVAN EDEBİYATI – ELEŞTİRİ VE YORUM – SEMPOZYUMLAR

I. İsen, Mustafa II. E.a. III. Dizi
819.4578

Osmanlı Nesir Geleneğinde Çeviri Anlayışı: <i>Ahlâku's-Saltana</i> Çevirileri Örneği Bahir SELÇUK	339
<i>Tûti-Nâme</i> 'nin Türkçe İki Çevirisinden Hareketle Tercüme Metinlerde Dil Değişimi İbrahim SONA	363
<i>Rızâ Tezkiresi</i> 'nden Hareketle Tezkirelerde Geçen Terimlere Dâir Notlar Atabey KILIÇ	375
Nesirde İstitrâdlı Anlatım İ. Çetin DERDİYOK	411
16. Yüzyıl Osmanlı Vesikalarının Bazısına Nesir Şaheseri Denilebilir mi? Claudia RÖMER	421

Osmanlı Nesir Geleneğinde Çeviri Anlayışı: *Ahlâku's-Saltana* Çevirileri Örneği

Bahir Selçuk*

Çeviri, bir dilde (kaynak dil) düzenlenmiş bildirileri anlam ve biçim bakımından eşdeğerlik sağlayarak başka bir dile (erek dil) aktarma işlemidir. Çeviri ve çeviri yöntemine dair ileri sürülen görüşlerin ve farklı özelliklerin söz konusu edildiği tartışmaların kökeni M.Ö. 106-43 yıllarında yaşamış Çiçero'ya kadar gider. Antik Çağ'dan başlayarak kutsal kitap çevirilerinin tartışılmasına gelinceye dek geçen süreç içerisinde çeviri tartışmaları ya ürün olarak çevirilerin kendileri ve çeviri süreci ya da çevirilerin erek/hedef kültürdeki uygulama işlevi üzerinde odaklanmıştır. Çeviri ağırlıklı olarak iki yöntem söz konusu olmuştur. Birincisi, kaynak metnin biçimsel öğelerinin korunarak aktarıldığı çeviri yöntemi (kaynak odaklı/harfî), ikinci yol ise kaynak metin yapılarının elden geldiğince, çeviri metin dilinin anlambilimsel, sözdizimsel, biçimsel işleyişine uydurulduğu çeviri yöntemi (erek odaklı/mefhumî)'dir (Göktürk 2010: 18, Vardar 2002: 60, Yazıcı 2004: 25).

Son dönemlerde çeviri düşüncesi yeni boyutlar kazanmıştır. İsraili yazın kuramcısı, karşılaştırmalı yazınbilimci ve kültür tarihçisi Itamar Even-Zohar, Rus biçimcilerinden esinlenerek 1970 yılında ortaya *Çoğul Dizge Kuramını* atar. Buna göre çeviri yapıtları tek tek yapıtlar olarak değil, metnin çevrildiği dilin, yani erek dil yazının oluşturduğu *çoğuldizgeler* bütünü içinde yer alan bir dizgedir. Buna göre çeviri metin, çeviri yazın dizgesinin bir parçası durumundadır. İçinde bulunduğu çeviri yazın dizgesinin diğer birimleri ile genel olarak erek/hedef yazının diğer yapıtlarının oluşturduğu farklı dizgeler arasındaki ilişkiye göre kendi konumu ve önemi de belirlenmiş olur (Burçoğlu

* Doç. Dr., Fırat Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, bahirselcuk@gmail.com

2010: 12). Mesela Tanzimat döneminde çeviri eserlerin önce örnek oluşturarak etkili, sonra da şekillendirici olmaya başladığı görülür. Türk edebiyatının çoğuldizgesindeki bazı boşluklar önce çeviri edebiyatla doldurulur. Avrupa edebiyatındaki roman, tiyatro gibi bazı türler, çeviri yoluyla Türk edebiyatının çoğuldizgesine girer ve daha sonra bu türlerde özgün metinler üretilmeye başlanır (Burçoğlu 2010: 13).

Çeviri bir köprü görevi görmekte dinler, toplumlar, kültürler ve diller arası tanışma ve iletişimi gerçekleştirmektedir. Çeviri yolu ile dillere farklı dil yapılarının, yeni fikirlerin, imge ve motiflerin, yazın tür ve sanatlarının, değişik kültür unsurlarının girdiği, bunların ulusal yazınları etkilediği ve karşılaştırmalı yazıma zemin hazırladığı bilinen bir gerçektir (Burçoğlu 2010: 12). İslamiyet'le beraber Arap ve Fars kültürü, Tanzimat'la Batı kültür ve medeniyeti ile tanışma bunun somut bir örneğidir. İslami dönem Türk edebiyatının ilk dönemlerinde önemli Arapça ve Farsça eserler çevrilirken aynı zamanda yeni bir dil ve kültür iletişimi de gerçekleşir. Klâsik Türk kültür ve edebiyatında özellikle yeni bir dil ve kültürle tanışma aşamasından sonra çevirinin rağbet kazandığı daha sonra da telifle beraber farklı şekillerde devam ettiği görülür.

340 Klâsik Türk edebiyatında telif eserler kadar Arapça ve Farsçadan tercüme edilmiş eserler de önemli bir yer tutar. İslami Türk edebiyatının ilk dönemlerinde Arapça ve Farsçadan yapılan çevirilerle nesir alanında önemli bir aşama sağlanmış, sonraki dönemlerde telif eserlerle beraber bu köklü gelenek devam etmiştir. Dinî ve ahlâkî kitaplar, nasihatnameler, siyasetnameler bu gelenek çerçevesinde sıkça tercüme edilen eserlerin en başında yer almıştır. Bunlar içerisinde siyasi, ahlaki, tarihî ve sosyal özellikleri ile öne çıkan, didaktik özellik arz eden ve her devirde önemini koruyan siyasetnameler dikkat çeker.

Siyasetnamelerin Osmanlı coğrafyasına girişi de tercümeler yoluyla olur. Beylikler döneminden itibaren tercüme veya telif-tercüme karışımı çeşitli siyasetnameler kaleme alınır. Hint-İran kökenli olan ve İslâm medeniyetinin ilk devrelerinde Arapça ve Farsçaya çevrilen bu eserlerin Türkçeye tercümesiyle eski Hint-İran ve Yunan siyasi düşüncesinden önemli ölçüde etkilenmiş olan İslâm düşüncesi, Osmanlı toplumuna taşınır. Kuruluş döneminde Türkçeye çevrilen *Kelile ve Dimne*, *Kâbusnâme*, *Marzubannâme*, *Bostan* gibi eserler, Osmanlı siyasetname geleneğinin şekillenmesinde önemli etkilerde bulunur. Hint-İran ve Yunan siyasi düşüncesinin dışında ilk dönem Osmanlı siyasetnamelerinde Türk siyasi telakkilerinin izlerini de görmek mümkündür (Altay 2011: 1804-1805, Öz 1999: 28).

Kültür ve edebiyat dünyamıza tercüme yoluyla giren siyasetnameler, sonraki dönemlerde telif ve tercüme şeklinde devam eder; telif, tercüme veya telif-tercüme özelliğine sahip yüzlerce siyasetname kaleme alınır. Bunlarla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmış olsa da dil ve ifade bakımından kimi zaman telif veya tercüme olduğu anlaşılabilen bazı eserlerden dolayı siyasetnamelerin tam anlamıyla bir tasnifi yapılamamıştır. Sağlıklı bir tasnif için muhteva, dil, üslup gibi özelliklerden hareketle kaynak metin ve erek/hedef metinlerin karşılaştırılması gerekmektedir.

Klâsik Türk edebiyatındaki tercüme geleneği bugünkü çeviri anlayışından farklılık arz eder. Klâsik tercüme genellikle aşağıdaki şekillerde karşımıza çıkmaktadır:

1. Kaynak eserin orijinalitesini bozmamak için ekleme ve eksiltmelerin yapılmadığı, genellikle kelimesi kelimesine yapılmış tercüme,

2. Kaynak eserin konusunun aktarıldığı; ekleme, değiştirme ve geliştirmelerle yapılan genişletilmiş tercüme,

3. Kaynak eserin sadece konusunun alınarak adaptasyonların yapıldığı telife yakın tercüme. (Kavruk 1998: 21)

Daha çok edebî eserlerde rastlanan genişletilmiş çevirilerde kaynak eser, olduğu gibi çevrilmez ve çeviriyi yapan kendini asıl esere bağlı saymaz. Kimi kısımları kelime kelime çevirirken, kimi yerlerin sadece konusunu aktarmakla yetinir. Kendince önemli gördüğü yerleri ise genişleterek tercüme eder, kendi duygu ve düşüncelerini de bu kısımlara ilave eder. Neticede çeviri eser, tercümeden ziyade telif bir eser özelliği kazanır. Öyle ki yazarın, sırf tercüme ettiği eserin sahibine duyduğu saygıdan dolayı eserine *tercüme* adını verdiği izlenimine varılır (Sucu 2006: 130).

Bu çalışmada 14. yüzyılda yazılmış olan Farsça *Ahlâku's-saltana* ve onun 16, 17 ve 19. yüzyılda yapılan tercüme mukayese edilerek geleneksel çeviri anlayışı, yöntem ve tekniği üzerinde durulacaktır.

A. Çalışmada Kullanılan Kaynaklar

Kaynak Metin: *Ahlâku's-saltana*, Vassaf Reşidüddin Fazlullâh Şîrâzi, 14. yy., Farsça.

Erek (Hedef) Metinler:

1. *Gülşen-i Mülûk*, Rumelili Zaifi, 16. yy.
2. *Kânûnu'r-reşâd*, Nergisi, 17. yy.
3. *Risâle-i Seciyye*, Kavalalı Hüseyin Kâzım, 19. yüzyıl.

Kaynak Metin: *Ahlâku's-saltana*

Ünlü İranlı edip ve tarihçi Vassaf Reşidüddin Fazlullâh Şîrâzî (ö. m.1334/ h.735)'ye ait olduğu sanılan *Ahlâku's-saltana*, İlhanlı hükümdarı Muhammed Hudabende (1304-1317) adına telif edilen bir siyasetnamedir (Levend 1962: 183, Merçil 1997: 233). Eserin İran Meclis-i Şûrâ-yı Millî Kütüphanesinde 3 nüshası bulunmaktadır.¹

Manzum parçalar da içeren *Ahlâku's-saltana*, bir önsöz ve otuz üç bölümden oluşmaktadır. Eserde hükümdarlığın gerekleri; hükümdarların yapmaları ve kaçınmaları gerekenler, devlet erkânına ve halka karşı sorumluluklar, danışma, adalet, maliye, askeriye, yönetim ile ilgili hususlar dile getirilmekte ayet ve hadislerle başvurulmakta, İslam tarihinden, İran ve Selçuklu döneminden örnekler verilerek konular somutlaştırılmaktadır.

Dibace ve 33 bölümden oluşan (bkz. Tablo I) *Ahlâku's-saltana* yalın bir Farsça ile kaleme alınmıştır.

Ahlâku's-saltana'nın farklı dönemlerde kısmen veya tamamen tercüme edildiği; kendisinden sonraki siyasetnamelere kaynaklık ettiği anlaşılmaktadır.

Erek (Hedef) Metinler**1. *Gülşen-i Mülûk***

Telif ve tercümeleri olan Zâîfi'nin (ö.1559?), manzum mensur 15 civarında eseri bulunmaktadır. *Mantuku't-tayr* ve *Gülistan* tercümeleri de bulunan Zaîfi, Sofu Mehmed Paşa'nın isteği üzerine *Ahlâku's-saltana*'yı Türkçeye çevirmiş ve *Gülşen-i Mülûk* adını vermiştir. Eserde tercümenin kaynağına dair bir bilgi bulunmadığı için *Gülşen-i Mülûk* üzerine ayrıntılı çalışma yapan Koçin, uzun araştırma ve incelemelerine rağmen *Gülşen-i Mülûk*'un kaynağını tespit edemediğini belirtmiştir (Koçin 2005: 73-74).²

Zaîfi, sebeb-i telif kısmında Mehmed Paşa'nın evinde bir sohbet esnasında İran'dan getirilen bir eserin tercüme edilmek üzere kendisine verildiğini belirtir. Zaîfi, bir güzele benzettiği bu göz alıcı esere Rûmî libas giydirdiğini ifade eder.

¹ Kütübâne-i Meclis-i Şûrâ-yı Millî, No: 5397, (oai:ical.ir/37183); No: 7415, (oai:ical.ir/59638); No: 4023 (503446).

² *Kânûnu'r-reşâd*'i hazırlarken tespit ettiğimiz *Ahlâku's-saltana* ile çeşitli siyasetnameleri karşılaştırırken Zaîfi'nin

Gülşen-i Mülûk'unun da *Ahlâku's-saltana*'nın bir çevirisi olduğunu tespit ettik. Bkz. Bahir Selçuk (2013), *Nergisi*

Kânûnu'r-reşâd (Ahlâku's-saltana Çevirisi), İstanbul: Kesit Yayınları.

Zaifi, tercüme görevini ifa ederek eseri takdim eder. Muhtemelen çeviri teklif üzere yapıldığı için Zaifi, kaynak metne sadık kalmış, dibace kısmı dışındaki bütün bölümleri çevirmiş, bir sebab-i telif, kısa bir hatime ve bir gazel ekleyerek metni çevirmiştir. Manzum kısımlarda fazla tasarrufa gitmemiştir. Eserin en dikkat çeken yanlarından biri de kaynak metinde yer alan manzum parçaların yine manzum olarak çevrilmiş olmasıdır.

Çeviri metinler içinde kaynak metne en az ekleme yapan ve bütün bölümleri çeviren yani ekleme ve eksiltmeleri asgari seviyede tutan Zaifi olmuştur. Kaynak eserdeki başlıkların ve konuların sıralanışının da bir iki değişiklik dışında korunduğu görülür.

Devrin sanatlı nesir dili göz önünde bulundurulduğunda *Gülşen-i Mülûk*'un dilinin ağır ve ağıdalı olmadığı söylenebilir.

2. *Kânûnu'r-reşâd*

Sanatlı nesir denince akla ilk gelen isimlerden olan 17. yüzyıl sanatçısı Nergisî'nin telif ve tercüme eserleri, şiirleri bulunmaktadır.

Nergisî'nin ilk dönem eserlerinden biri olan *Kânûnu'r-reşâd*, Muhammed Hudabende adına yazılan *Ahlâku's-saltana* adlı eserin çevirisi olup Sultan IV. Murad'a sunulmuştur.

İksir-i Saâdet'in (*Kimyâ-yı Sâ'adet* çevirisi) girişinde Nergisî, iki tercüme yönteminden bahseder. Ona göre birinci grup yöntemde tercüme, kaynak eserin aslına sadık kalınarak yapılmaktadır. Çok da faydalı olmayan bu tercüme, edebî yönden zayıf bir görünüm arz ederler. İkinci tercüme yönteminde ise kaynak eser, serbest bir biçimde içerik olarak başka bir dile aktarılır. Bu kısım tercümeyle mütercim, müellifin meramını zengin ibare ve mecazlarla daha parlak ve etkili bir biçimde sunma imkânına sahip olur. Nergisî, bu tür bir tercüme metodunu benimsediğini ifade eder (Çelik 2012: 35).

Kânûnu'r-reşâd, kaynak eser *Ahlâku's-saltana* ile karşılaştırıldığında hem hacim hem muhteva hem de dil ve üslup bakımından özgün bir telif eser özelliği gösterir. 24 varak civarındaki *Ahlâku's-saltana*'nın yaklaşık üç katı bir hacme sahip olan *Kânûnu'r-reşâd*, yazarın yaşantısına ait unsurlar, yerli kültürü yansıtan hikâyeler, manzumeler ve özgün üslubuyla kaynak eseri gölgede bırakır.

Nergisî, *Ahlâku's-saltana*'yı çevirirken kaynak metne sadık kalma niyetinde olmadığını, eserin giriş ve sonuç bölümlerinde dile getirmiştir. Kaynaklara erişme şansı olmadığından hafızasında mevcut olanlara

yetindiği için istediği düzeyde bir eser ortaya koyamadığını belirten Nergisi, okuyuculardan af diler.

Yazar, *Ahlâku's-saltana*'nın bazı bölümlerini çevirmemiş, çeviri yaparken asıl metne bazı bölümlerde sadık kalırken kimi bölümlerde daha rahat hareket etmiş, Osmanlı tarih ve kültürüne ait bölümler eklemiş, *manzum* parçaların bir kısmını almış, bölümlerini değiştirmiş, yeni mısra, beyit vb ilave etmiş, kendi şiirlerine de yer vermiştir. Başlık ve konuların sıralanışında da genelde asıl metne bağlı kalmamış, başlıkları uzatmış ve değiştirmiştir. Kaynak eserdeki 34 başlık, *Kânûnu'r-reşâd*'da 47'ye çıkmıştır. Bütün bu kişisel tasarruflar ve Nergisi'nin dil ve üslubu göz önünde bulundurulduğunda *Kânûnu'r-reşâd*'ın tercüme ve yeniden yazım yoluyla ortaya konmuş telif niteliğinde bir eser olduğu söylenebilir.

Bilgi verme, faydalı olma gayesinin yanında maharet gösterme amacıyla olan yazar, zaman zaman birkaç kelime ile aktarılacak bir durumu, zincirleme tamlamalarla, uzun cümlelerle, söz oyunları ve mecazlarla yoğunlaştırılarak vermiş, yeni ve özgün bir metin üretmiştir.

3. *Risâle-i Seciyye*

Hakkında fazla bir bilgi bulamadığımız ve *Risâle-i Seciyye* dışında başka bir eserini tespit edemediğimiz Kavalalı Hüseyin Kâzım³, *Ahlâku's-saltana*'yı, kısmen Türkçeye çevrilerek *Risâle-i Seciyye* adıyla Sultan Abdulaziz'e (1861-1876) takdim etmiştir (Selçuk vd. 2013). Tek nüshasını tespit edebildiğimiz eser, Topkapı Sarayı Müzesi, Mehmed Reşad Kitaplığı, No: 925'te kayıtlıdır.

Risâle-i Seciyye büyüklü küçüklü 21 bölümden oluşmaktadır. Bu bölümlerden 18'inin konu başlığı vardır. "Dibâce", "Felak Suresi Tefsiri", "Nas Suresi Tefsiri" bölümlerinde başlık yerine besmele bulunmaktadır. "Terceme-i Ahlâku's-saltana" başlığına kadar olan kısımlar kaynak eser *Ahlâku's-saltana*'da yer almaz, bunlar çeviriye yazar tarafından ilave edilmiştir.

Kısmî bir çeviri olan *Risâle-i Seciyye*, sanatlı bir üslupla kaleme alınmıştır. Mukaddime kısmında mecazlar, zincirleme tamlama ve uzun cümlelerle ağırlaşan dil, sonraki bölümlerde daha yalın bir görünüm kazanır. Mukaddime kısmında yer yer sanatlı bir dil oluşturma kaygısı taşıyan yazarın doğal söyleyişten uzaklaştığı görülür.

³ Devriye müderrisliği ve Trablusgarp mollalığı yapmış; Muharrem 1279'da (Temmuz 1862) Girit mollası olmuş, sonra vefat etmiştir. Mehmed Süreyya (1996). *Sicill-i Osmani*, C. 4, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, s.712.

B. Kaynak Metin ve Hedef Metinlerin Mukayesesi

Kaynak metin *Ahlâku's-saltana* ile hedef metinler *Gülşen-i Mülûk*, *Kânûnu'r-reşâd* ve *Risâle-i Seciyye*'nin bölüm ve konuları, bölüm başlıkları ve örnek metin parçalarından hareketle karşılaştırılacaktır.

1. Bölüm ve Konuların Mukayesesi:

Kaynak metin ve hedef metinlere bakıldığında (Tablo I) ekleme ve çıkarmaların en fazla *Kânûnu'r-reşâd*'da görüldüğü dikkat çekmektedir. Kaynak metinde tek kelimeden oluşan kısa bölüm başlıklarının yerini *Kânûnu'r-reşâd*'da tamlamalardan oluşan bölüm başlıklarının aldığı, yaklaşık 13 bölümün çevrilmeyeceği, buna karşılık 24 civarında yeni bölümün eklendiği, kaynak metindeki sıralamaya da uyulmadığı görülür. Eklenti bölümlerde anlatılan kısca ve hikâyelerde Nuşirevan, Memûn, Nuşirevân, Büzürümühr; Melikşah gibi İran ve Selçuklu dönemine ait meşhur kişilerin başından geçen olayların yanında Osmanlı kültür ve tarihinden yansımaları da yer verilmiştir. Fatih Sultan Mehmed ve Akşemseddin (15. bölüm), Sultan III. Mehmed ve Hoca Sadeddin (16. bölüm), Sultan Selim ve Pazarbaşının Oğlu (23. bölüm) arasında geçen olayların yanında Nergisi'nin bizzat yaşadığı olaylar da (17. ve 18. bölümler) ekli bölümlerde yer almaktadır. Bu yönüyle hem çeviri hem de orijinal pasajlar içeren eser, bütünüyle çeviri bir eser görünümünden uzakta durmaktadır.

Ekleme ve çıkarmaların fazla olduğu diğer bir çeviri metin, *Risâle-i Seciyye*'dir. *Risâle-i Seciyye*'de 24 bölüm çevrilmemiş, eserin başına kaynak eserde olmayan dinî içerikli 7 bölüm eklenmiştir. Bölüm başlıkları kaynak eserden aynen alınmıştır. Eklenti metinlerden anlaşıldığı kadarıyla *Risâle-i Seciyye*'de dinî bir hassasiyet gözetildiği, kaynak eserin daha çok güzel ahlâk/karakter konusunu işleyen bölümlerinin çevrildiği bu nedenle de çeviri esere *Risâle-i Seciyye* adı verildiği görülür.

Ekleme ve çıkarmaların en az olduğu *Gülşen-i Mülûk*'ta sadece ilk iki bölüm çevrilmemiş, eserin başına kısa bir "Sebeb-i Telif" bölümü, sonuna da yine kısa bir "Hâtîme" ilave edilmiş, bölüm başlıkları kaynak eserden olduğu gibi alınmıştır. Zâîfi'nin kaynak eseri çevirme işini kendi isteğiyle değil öneri üzerine yaptığından serbest bir tercümeden ziyade sadık bir tercüme ortaya koymaya gayret ettiği söylenebilir.

Bölüm başlıkları, sıralamalar ve içerikler göz önünde bulundurulduğunda kaynak metin *Ahlâku's-saltana* ile paralellik taşıyan hedef

metnin *Gülşen-i Mülûk* olduğu, *Risâle-i Seciyye*'nin kısmî bir çeviri, *Kâmûnu 'r-reşâd*'ın da çeviri-telif karışımı bir eser olduğu söylenebilir.

Tablo I

Kaynak Metin		Erek Metinler		
Sıra	<i>Ahlâku's-saltana</i>	<i>Gülşen-i Mülûk</i>	<i>Kâmûnu 'r-reşâd</i>	<i>Risâle-i Seciyye</i>
1	Dibâce	-	1. Dibâce	1. Dibâce 9. Terceme-i Ahlâku's-saltana (Adaletin Önemi)
2	Hikâyet (İskender ve Günahkâr Kişi- Hz. Ali ve Müşrik- İbn Alkam)	-	-	10. Hikâye (İskender'in Affediciliği) 11. Hikâye (Hz. Ali ve Müşrik) 12. Temsil (İbn Alkam 'ın Sonu)
3	Tevhîd (Tevhit)	1. Tevhîd	-	-
4	İşâret (Şükür)	2. İşâret (Şükür)	10. Âgâz-ı Terceme-i Kitâb ve İbtidâ-i Tertîb-i Nesâyih-ı Şâh-ı Kâmyâb-ı Felek-cenâb bermuktezâ-yı Ârâ-i Sâ'ibe-i Üli'l-elbâb (Saltanat nimetleri-ne karşı şükürde bulunma)	-
5	Temsil (Tebaanın Malına Göz Dikmeme)	4. Temsil (Tebaanın Malına Göz Dikmeme)	11. Temsil-i Mûcibü't-tebcîl (Tebaanın Malına Göz Dikmeme)	-
6	Hikmet (İtidalli Olma)	5. Hikmet (Hilim Sahibi Olma)	13. Sarf-ı Makâl be-Savb-ı İ'tidâl (İtidalli Olma)	15. Hikmet (Hilim Sahibi Olma)
7	Tenbîh (İbadet etme)	6. Tenbîh (İbadet etme)	14. Teşvîk u İgrâ be-'İbâdât-ı Hudâ (İbadet etme)	-
8	Nûkte (İhsan ve Cömertlik)	7. Nûkte (İhsan ve Cömertlik)	19. Temsil-i Mûcibu't-tebcîl (İhsan ve Cömertlik)	-
9	Fâ'ide (İyilere Sahip Çıkma, Kötüleri Uzak Tutma)	8. Fâyide (İyilere Sahip Çıkma, Kötüleri Uzak Tutma)	20. Teşvîk u İgrâ be-İstihdâm-ı Elyak u Ah râ (İyilere Sahip Çıkma, Kötüleri Uzak Tutma)	21. Fâ'ide (İyilere Sahip Çıkma, Kötüleri Uzak Tutma)

10	Hulk (Âlim ve Şeyhlerden İstifade etmek-Gazneli Mahmud'un Rüyası)	9. Hulk (Âlim ve Şeyhlerden İstifade etmek-Gazneli Mahmud'un Rüyası)	24. Kavl-i Râsîh der-ihlât-ı 'Ulemâ vü Meşâyih (Âlim ve Şeyhlerden İstifade Etmek) Hikâyet (Gazneli Mahmud'un Rüyası)	-
11	Haslet (Karar Üzre Bulunma)	10. Haslet (Karar Üzre Bulunma)	26. İsbât-ı Lüzûm-ı Sebât der-Evzâ' u Harekât (Karar Üzere Bulunma)	19. Haslet (Karar Üzere Bulunma)
12	İşâret (Askerlere Karşı Tutum)	11. İşâret (Askerlere Karşı Tutum)	13. Sarf-ı Makâl be-Savb-ı İ'tidâl (İtidalli Olma)	-
13	Nasihat (Allah'la Münasebet)	12. Nasihat (Allah'la Münasebet)	28. İşâret ü İmâ be-Mülâhaza-ı Hafv u Recâ (Korku ve Ümit Dengesini Gözetme)	-
14	Nasihat (Halkın Şikâyetlerini Dinleme- Hz. Süleyman ve Karınca)	13. Nasihat (Halkın Şikâyetlerini Dinleme- Hz. Süleyman ve Karınca)	30. İlkâ-yı Isgâ-yı Şekvâ (Şikâyetlere Kulak Verme) Hikâyet (Hz. Süleyman ve Karınca)	16. Nasihat (Sultanların Şefkatli Olması) 17. Hikâye (Melikşâh ve Yaşlı Kadın)
15	Siyâset (Ehil Olanları Görevlendirme)	14. Siyâset (Ehil Olanları Görevlendirme)	-	-
16	Hikâyet (Adil ve Zalim Sultanların Durumu)	15. Hikâyet (Adil ve Zalim Sultanların Durumu)	34. Hikâyet (Adil ve Zalim Sultanların Durumu)	-
17	Nasihat (Tebaanın Hakkını Gözetme)	16. Nasihat (Tebaanın Hakkını Gözetme)	35. Pend ü Nasihat der-Nigehbâni-i Ra'iyet (Halkı Gözetme)	-
18	Nükte (İki Cihanda Padişah Olabilme)	17. Nükte (İki Cihanda Padişah Olabilme)	37. İmtinâ'-ı Nazm-ı Umûr-ı Cihân bi-vücûd-ı Pâdsâhân-ı 'Âli-şân (İki Cihan Padişahı Olabilme)	20. Nükte (İki Cihanda Padişah Olabilme)
19	Tezkire (Eski Hükümdarların Hayırlı İşlerini Devam Ettirme)	18. Tezkire (Eski Hükümdarların Hayırlı İşlerini Devam Ettirme)	38. İza vü Tezkir (Eski Hükümdarların Hayırlı İşlerini Sürdürme)	-
20	Siyâset (Vezirlerin Gerekliği)	19. Siyâset (Vezirlerin Gerekliği)	39. Lüzûm-ı Vüzerâ be-hıdmet-i Pâdsâ (Vezirlerin Gerekliği)	-

21	Nasihat (Cezalandırma Hususunda Acele Etmeme)	20.Nasihat (Cezalandırma Hususunda Acele Etmeme-Gönlü ferah tutma)	42. Nasihat der-Taharrî vü Tedbîr ü Te'emmül ü Tefekkür (Cezalan- dırma Hususunda Acele Etmeme)	18.Nasihat (Cezalandırma Hususunda Acele Etmeme)
22	Hikmet (Gönlü Ferah Tutma)	20.Nasihat (Cezalandırma Hususunda Acele Etmeme- Gönlü ferah tutma)	44. Cevâhîr-i Zevâhîr-i Fevâhîr der-Tesliye-i Hâtîr (Gönlü Ferah Tutma)	-
23	Hikâyet (Melikşah ve Yaşlı Kadın)	21.Hikâyet (Melikşah ve Yaşlı Kadın)	46. Hikâyet (Melikşah ve Yaşlı Kadın)	17. Hikâye (Melikşâh ve Yaşlı Kadın)
24	Terbiyyet (İşi Ehline Vermek)	22. Terbiyyet (İşi Ehline Vermek)	-	-
25	Remz (Sır Saklamak)	23. Remz (Sır Saklamak)	-	-
26	Fazîlet (Allah'ı Bir Bilme)	24. Fazîlet (Allah'ı Bir Bilme)	-	-
27	İsâbet (Perviz'in Çözüm Yolu)	25. İsâbet (Perviz'in Çözüm Yolu)	43. Hikâyet (Perviz'in Çözüm Yolu)	13. İsâbet (Düşmana İhsanda Bulunma) 14. Hikâye (Perviz'in Çözüm Yolu)
28	İşâret (Mazlumlara yardımcı olma, zulmü kaldırma)	26.İşâret (Mazlumlara yardımcı olma, zulmü kaldırma)	-	-
29	Azîmet (Zamanlamayı İyi Yapmak)	27.Azîmet (Zamanlamayı İyi Yapmak)	-	-
30	Hulk (Merhametli Olmak)	28. Hulk (Merhametli Olmak)	-	-
31	Âdet (Uyanık ve Ayık Olmak)	29. Âdet (Uyanık ve Ayık Olmak)	-	-
32	Âdâb (Tavla ve Satranç Oynama)	30. Âdâb (Tavla ve Satranç Oynama)	-	-
33	Lu'b-ı nerd (Tavla Oynama)	31. Lu'b-ı nerd (Tavla Oynama)	-	-
34	Şikâr (Avlanmak)	32. Şikâr (Avlanmak)	-	-
-	Eklentiler			
-	-	<i>Gülşen-i Mülûk</i>	<i>Kânûnu'r-reşâd</i>	<i>Risâle-i Seciyye</i>

	3. Der-Beyân-ı Sebeb-i Te'lif ve İsm-i Kitâb-ı Şerif ve Târîh-i Latif	2. Tenbih	2. Du'â-yı Sanâyi'-nümâ-yı Bedâyi'-İhtimâl
	33. Temnet	3. Ağâz-ı Medh-i Sâhib-kırân-ı 'Âlî-hazret Şâhen-şâh-ı Sâmî-rûbet Cihân-bân-ı İskender-nişân Sultân Murâd Hân-ı 'Âlî-şân	3. Felak Suresi Tefsiri
		4. Mutarraz-sâhten-i Hil'at-ı Medh-i Pâdşâhî be-Harf-i Vâlâ-bahâ-yı Menâkıb-ı Sudûr-ı 'Ulemâ-yı Fuzâ'il-pendâhi	4. Nas Suresi Tefsiri
		5. Zikr-i Evsâf-ı Şeyhu'l-İslâm	5. Nasihat
		6. Der-Zikr-i Cemil-i Sadreyi Cûyed	6. Nükte
		7. Midhat-ı Sadr-ı Rûm Ganî-zâde	7. Hikâye
		8. Medh-i Hazret-i 'Azmi-zâde	8. Terceme-i Sa'dû 'd-devle-i merkur
		9. Hikâyet (Zalim Kral ve Yaşlı Kadın)	-
		12. Hikâyet (Nuşirevan'ın Hastalığı)	-
		15. Hikâyet (Fatih Sultan Mehmed ve Akşemseddin)	-
		16. Hikâyet (Sultan III. Mehmed ve Hoca Sadeddin Efendi)	-
		17. Hikâyet (Nergisî ve Hasan Halife)	-
		18. Hikâyet (Hasan Halife'nin Bedduası)	-
		21. Hikâyet (Me'mûn'un Valisi)	-
		23. Hikâyet (Sultan Selim ve Pazarbaşının Oğlu)	-
		27. İikâ-i Savâb (Ölçülü Harcama)	-

-	-	29. Hikâyet (İki Hükümdarın Savaşı)	-
-	-	32. Hikâyet (Kulakları Duymayan Hükümdarın Çözümü)	-
-	-	33. İlzâm-ı Tayakkuz u İntibâh (Yardımcılar Hususunda Uyanık Bulunma)	-
-	-	36. Hikâyet (Hazinedar ve Ziyaretçi Akrabası)	-
-	-	40. Tertîb-i Nush u Pend bâ-Vezîrân-ı Ercmend (Vezirlere Nasihat)	-
-	-	41. Hikâyet (Nuşîrevân ve Büzürümûhr)	-
-	-	45. Zikr mâ-lâ-blüdd Hüküm-darların Halka Karşı Sorumluluğu)	-
-	-	47. Hâtîme	-

2. Eşdeğerlilik Mukayesesi

Eşdeğerlik, bir metnin sunduğu dünyanın dilsel bir düzenleme ile çeviri diline aktarılması sürecinde sıkça söz konusu edilen bir kavramdır. Kullanımında çok netlik olmasa da özellikle özgün metin ile çevri metnin/metinlerin değişik öğeleri arasında karşılıklı bir ilişkiyi göstermektedir (Göktürk 2010: 60). Kaynak ve hedef/erek dilin aynı durumu farklı biçimsel ya da yapısal yollara başvurarak anlatmaları (Gürçağlar 2011: 114) eşdeğerlilik olarak tanımlanabilir.

Biçim ve içerik bakımından bir eşdeğerliliği göz önünde bulundurup kaynak metin ile hedef metinleri sözcük seçimi, tamlama ve cümle yapısı, eksiltme ve çıkarma; anlam aktarımı yönleriyle mukayese ettiğimizde karşımıza renkli bir tablo çıkmaktadır. Örnek olması açısından kaynak metindeki "Hikmet" (Tablo II) ve "Hikâyet" (Tablo III) başlıklı metinler seçildi.

Tablo II'ye bakıldığında *Gülşen-i Mülûk*'ta sözcüklerin kaynak metindekilerle benzerliği, tamlamaların azlığı, anlam aktarımına odaklanma, benzer yapılu cümleler, kısacası yapı ve anlam paralelliği dikkat çekmektedir.

Kânûnu'r-reşâd'da, kaynak metindeki kimi sözcüklere yer verilmiş olsa da sadece anlamı aktarma gayesinin güdülmediği, sözcüklerin

arttığı, tamlamaların sıklaştığı ve uzadığı, *hilm ü kerem*, *'unf u gazab*, *lehv ü lu'bu sayd u şikâr* şeklinde bağlaçla bir araya getirilmiş yapıların arttığı, kaynak metinde olmayan mensur ve manzum parçaların eklendiği görülmektedir. Kaynak metinle çeviri metin arasındaki anlamsal ve yapısal farklar, eklemeler ve eksiltmelerle çeviriden ziyade özgün bir metin ortaya konmuştur.

Risâle-i Seciyye'de *Gülşen-i Mülûk*'taki gibi anlam ve yapı paralellliği dikkat çekmektedir. Kaynak metindeki kıta alınmamış, son paragraf çeviriye eklenmiştir. Özgün metinde olmayan son paragrafın, *Kânûnu 'r-reşâd*'daki "Muhassâlû'l-*kelâm*" şeklinde başlayan paragrafla anlamsal ve yapısal örtüşümü dikkat çekmektedir. Bundan hareketle çevirmenin her ne kadar eserde işaret etmemiş olsa da *Kânûnu 'r-reşâd*'ı görüp faydalanmış olduğu düşünülebilir.

Tablo: II

<i>Ahlâku's-saltana</i> (6. Bölüm)		
Hikmet Hilm nikû'st ne çendân ki haml ber-'acze reved ve heybet-i saltanat mî-bâyed ne çendân ki lezzet-i emn ber-zîr-destân mûnakkas gerded ve zabt-ı mâl pesendide dânişte end ne çendân ki dilhâ ez-zabt-ı tâ'at birûn reved ve 'afv müstehab bâşed ne tâ haddi ki ber-gûnâh dilîr şevend ve def'-i melal be-lehv ü şikâr murahhas est ne çendân ki ez-zarûret-i milkî bâz bânend. <i>Kit'a (Farsça)</i> (7415:10a)		
<i>Gülşen-i Mülûk</i>	<i>Kânûnu 'r-reşâd</i>	<i>Risâle-i Seciyye</i>
Hikmet Hilm gâyetde memdûh nesnedür lâkin ol kadar gerekmez ki makâm-ı 'acze ırgûre	<i>Sarf-ı Makâl be-Savb-ı İ'tidâl</i> Egerçi hilm ü keremsıfat-ı mahmûdedür velî ol mertebede degül ki 'acze u kusûra mahmûl ola	Hikmet Hilm, güzeldir ancak 'acze haml olunmayacak derecede olmalı
ve saltanatda mehabet lâzımdur ammâ çâk ol hadde degül ki el altında olan fukara emn lezzetinden mahrum olalar	ve 'unf u gazab dahı ba'zı mahalde sîret-i sûtüdedür ammâ ol derecede degül ki tekdîr-i lûcçe-i derûn-ı halka bâ'is olup efrâd-ı nâsun her biri tazyîk-ı nâ-mülâyim hasebiyle mahzûn u melûl ola.	ve heybet-i saltanat lâzımdır ancak lezzet-i 'afv, zîr-destâna nâkıs olmayacak derecede.

<p>ve helâl mâlun hıfz u hirâsetin bilmek câ'izdür ol kadar degül ki Hak celle ve 'alâ hazretine tâ'at ve 'ibâdet zabtundan seni men' ide</p>	<p>Sa'y-ı tahsil-i mâl kirdâr-ı pesendidedür velî ol tabakada degül ki musâderât-ı nâ-makbûleye mü'eddî olup ihlâl-ı ahvâl-i zir-destâna mûcib olmağla hâvâtır-ı enâm dâ'ire-i mahabbet ü incizâbdan hurûc ide.</p>	<p>Re'âyâdan teklif almak lâzımdır ancak re'âyâ zabt-ı itâ'atden çıkmayacak derecede olmalı.</p>
<p>ve kimesnenün günahından geçmek müstehâbdur amma ol hadde degül ki günah itmege ikdâmda dilir ola</p>	<p>'Avf-ı cürm-i ricâl şîme-i kerimedür ammâ ol hâdde degül ki her kes irtikâb-ı mefâside cesûr olup erâzil ü evbâşân-ı millet firâz-ı kûh-ı fitneye 'urûc ide.</p>	<p>'Avf müstehâbdur ancak 'âlem günâha dilir olacak derecede degil.</p>
<p>ve def'-i melâlçün lehv ü şikâra ruhsat vardur amma ol kadar gerekmez ki tedbir-i umûr-ı memâlikden girü koya. (Koçin 2005: 165-166)</p>	<p>Lehv ü lu'b u sayd u şikâr ile teshiz-i hâtır u def'-i melâl murahhasdur velî ol vechile degül ki takayyüd-i ahvâl-i saltanatdan işgâl idüp ta'til-i umûr-ı cihân-bânîye mü'eddî ola.</p>	<p>Def'-i melâl lehv ü şikâr ile hâsıl olur ancak zarûriyye-i melikiyyeden geri kalmaya-cak derecede olmalı.</p>
	<p>Eklenti</p> <p>Zabt u rabt-ı hûn-h'ârân-ı 'askere pâdşâhun nefsi-i nefisi ile iştiğâli müveccehdür ammâ ol tarikile degül ki rişte-i tab'-ı hazele-i bî-'ırz u nâmûsda 'ukde-i hıkd u kîn peydâsına mûcib olmağla hîn-i tevakku'-ı hidmet u cân-sipârîde hibâl-ı 'azîmetlerinin ber-hem-zede-i ihtilâl olmasına bâ'is ü bâdî ola.</p> <p><i>Nazm (Farsça)</i></p> <p>Muhassâlü'l-kelâm cemî'-i ahvâlde ri'âyet-i hadd-i i'tidâl râbıta-i defter-i kemâl ve zâbıta-i indifâ'-ı kıl ü kâl idügi müselleme-i dûr-endişân-ı ferhunde-fâldür. <i>Beyt (Türkçe)</i></p> <p>(Selçuk 2013a:119-120)</p>	<p>Hâsıl-ı kelâm her şeyde ifrât [u] tefrît mezmûm ve hadd-i i'tidâl makbûl ü ma'lûm olduğu bürhân-ı 'aklî vü naklî ile müselleme-i 'âlemi-yândır.</p> <p>(Selçuk 2013b:220-221)</p>

Örnek olarak Melikşâh ve yaşlı bir kadının anlatıldığı hikâyenin çevirilerine baktığımızda (Tablo II) konu ve tema korunsa da *Gülşen-i Mülûk* ve özellikle *Kânûnu'r-reşâd*'da çeşitli eklemelerin yapıldığı görülür. Mesela kaynak metnin "Selçuklu sultanı Melikşâh devrinde bir kadının bir koyunu vardı." şeklindeki ilk cümlesi hedef metinlerde aşağıdaki şekillerde çevrilmiştir. Diğer cümlelerde de benzer tasarruflar görülmektedir.

Der-'ahd-i Sultân Melikşâh-ı Selcukî	pîrezenî	bozekî dâst.	<i>Ahlâku's-saltana</i>
Melikşâh-ı Selcukî zamanında	yüzi sulu kadri ulu eyü hûlu bir pîre-zen	var idi.	<i>Gülşen-i Mülûk</i>
Mervüdür ki 'ahd-i saltanat-ı Melikşâh-ı Selcukîde	bir pîre-zen-i pür-hüzn-i derdmend	esbâb-ı tecemmül ü kâm-rânîden bir lâğar u nâtlvân gûsfende mâlik olup nafaka-i yevmiyyesi pistân-ı gûsfend-i mezbûrdan mukadder olmağla anunla sedd-i ramak iderdi.	<i>Kânûnu'r-reşâd</i>
Devlet-i Selcukiyyeden Melik Şâh zamanında	bir pîre-zenin	bir tifi-ı yetîm ile bir gûsfendi var idi ve ol gûsfendin mahsûliyle ta'ayyüş ü teğaddî ederlerdi.	<i>Risâle-i Seciyye</i>

Gülşen-i Mülûk ve özellikle *Kânûnu'r-reşâd*'da kavramların sıfatlarla sanathı bir dille tavsif edildiği görülür. Köprünün eski ve harap oluşunu Nergisî son derece farklı bir üslupla sanatkârane bir biçimde şu şekilde dile getirmiştir: "bir cisr-i harâba râst geldi ki bünyân-ı vücûd-ı 'acûze-i bi-berg ü nevâ gibi mutaza'zı' u'l-azlâ' olup her tahta-pâresi ki mu'âsır-ı eczâ-i sefine-i Nûh-ı necî 'aleyhi's-selâm idi." Burada kaynak metindeki köprünün eski oluşu farklı bir söylem üzerine bina edilmiştir. *Gülşen-i Mülûk*'ta da benzeri durum söz konusudur: "Bir gün bir köpriden geçdi ki leyl ü nehâr gibi halkun gelüp gitmesinden binâsının içi ki taş u helik ile tolmuşdı. Ba'zı eczası perakende olmuşdı." Bu ifade de sadece kaynak metindeki eskilik/harap olma kavramı aynı kalmış; ifade tarzı tamamen değişmiştir. Fakat *Risâle-i Seciyye*'de birebir tercüme yapıldığı görülür: "Bir gün bir köprüden geçerken hâlbuki ol köprü dest-i tesârif-i hadesân ile eczâ-yı 'imâreti pây-ı indirâsa erişmiş idi." Hatta *dest-i tesârif-i hadesân, eczâ-yı 'imâret, pây-ı indirâsa* tamlamaları aynen aktarılmış, diğer kelimeler de aynen çevrilmiştir. Hedef metinlerdeki bu üslup, metinlerin neredeyse tamamında benzer biçimde karşımıza çıkar (bkz. Tablo III).

Risâle-i Seciyye'de, kaynak metni anlamsal ve yapısal olarak çağrıştıran çeviri tekniğinin aksine *Kânûnu'r-reşâd*'da yapısal ve anlamsal eklentiler metni hayli farklılaştırmıştır. Böylece çeviriden ziyade kaynak metnin sadece konusunun işlendiği özgün bir metin görüntüsü ortaya konmuştur. *Risâle-i Seciyye*'de çoğu zaman kaynak metindeki kelimelerin aynen alınarak Türkçe cümle yapısı içerisine yerleştirildiği görülür. *Gülşen-i Mülûk*'ta zaman zaman kaynak metindeki sözcükler aynen alınsa da sözcüklerin seçimi ve özgün cümle yapısı dolayısıyla özgün bir çeviriyle karşılaşılır (bkz. Tablo III).

Tablo III

<i>Gülşen-i Mülûk</i>	<i>Kânûnu'r-reşâd</i>	<i>Risâle-i Seciyye</i>
Hikâyet Der-'ahd-i Sultân Melikşâh-ı Selcukî pîrezenî bozekî dâşt. <i>Ahlâku's-saltana</i> (23. bölüm)		
<i>Hikâyet</i> Melikşâh-ı Selcukî zamanında yüzi sulu kadri ulu eyü hûlu bir pîre-zen var idi.	<i>Hikâyet</i> Mervîdür ki 'ahd-i saltanat-ı Melik-şâh-ı Selcûkîde bir pîrezen-i pür-hûzn-i dermend esbâb-ı tecemmül ü kâmrâniden bir lâgar u nâ-tüvân gûsfende mâlik olup nafaka-i yevmiyyesi pistân-ı gûsfend-i mezbûrdan mukadder olmağla anulla sedd-i ramak iderdi.	<i>Hikâyet</i> Devlet-i Selcukiyyeden Melik Şâh zamânında bir pîre-zenin bir tıf-ı yetim ile bir gûsfendi var idi ve ol gûsfendin mahsûliyle ta'ayyüş ü teğaddî ederlerdi.
Rûzî ber-ser-i pulî mi-güzeşt ki dest-i tesârif-i hadesân eczâ-yı 'imâret-i ân-râ be-pâye-i indirâs resânide bûd.		
Bir gün bir köpriden geçdi ki leyl ü nehâr gibi halkun gelüp gitmesinden binâsının içi ki taş u helik ile tolmışdı. Ba'zı eczası perakende olmuşdı.	İttifakâ semt-i çerâgâha ihrac içün ol fertûte-i güm-kerderâhat müteveccih-i taraf-ı sahrâ olup giderken reh-gûzerde bir cisr-i harâba râst geldi ki blünyân-ı vücûd-ı 'acûze-i bîberg ü nevâ gibi mutaza'zı'u'l-azlâ olup her tahta-pâresi ki mu'âsir-ı eczâ-ı sefine-i Nûh-ı necî 'aleyhi's-selâm idi, mânend-i üstühân-ı zen-i heftâd-reside vehen-i tamâm peydâ itmişdi ve dil-i derdnâkinde eser-i tîr-i kazâdan peydâ olan hezâr zahm-ı 'anâkibi her mahalli sûrâh sûrâh olmuş idi.	Bir gün bir köprüden geçerken hâlbuki ol köprü dest-i tesârif-i hadesân ile eczâ-yı 'imâreti pây-ı indirâsa erişmiş idi.

Nâ-gâh pây-ı gûsfend der-rahne ez-ân çtın ümîd-i hünermendân der-âb-ı tîre fîrû refî ve ber-ısfat-ı peymân-ı le'imân dürtüst be-şikest.

Nâ-gâh ol güzergâhda bir gûsfendinün ayağı köprü delüklerinin gözlerinden bir kulağına ümîz-i hünermendân gibi geçüp ol gözden akan âb-ı tîreye girdi.

Ne hâl ise bî-çâre-i âvâre mürûra cür'et idüp giderken pây-ı gûsfend bir rahneye halîde olup fîtâde-i ka'r-ı âb ve müteveccih-i çerâgâh-ı 'adem oldu.

Nâ-gâh pây-ı gûsfend ol rahnelerden bir rahneye ümîd-i hünermendân gibi gidip 'ahd u peymân-ı le'imân gibi şikest oldu.

Pîre-zen hem ân-câ be-nişest ve feryâd-ı vâ-esefâ ez-derûn-ı ü ber-hâst.

Pîre-zen-i miskintün hasîs ü denilerün 'ahd u peymânı gibi hâtırı sinup hemân ol yirde oturdu yüz yire sürüp elin âsumâna götürdü. Derdnâk u gâmnâk rûy-ber-hâk feryâd idüp ağlarken

'Acûze-i musîbet-zede ol mahalde nâ-çâr kalup âh u vâ-veylâya âheng ve kâmet-i ham-geştesin bezm-i 'azâya çeng idüp zümre-i vâ-esefâ ile hunyâger-i bezmgâh-ı feryâd oldu.

Pîre-zen köprü başında feryâd u efgân edip oturdu kaldı.

Nâ-gâh baht 'inân-güşây şod ve rikâb-ı zemîn-sâbit-i âsman-sây-ı Melikşâhî der-kevkebe ez-leşker-cihân-gîr be-resîd,

intifâken tâli'-i hümâyûn ve baht-ı meymûnî müsâ'id olup zemîn-kuvvet zaman-kudret felek-haşmet gûneş-tal'at ra'd-ı nefîr berk-şemşîr pâdişâh-ı cihan-gîr 'askeriyle geldi.

Bu esnâda Melikşâh-ı melek-intibâh hadem ü haşem ve kerr ü ferr ile nişestengeh-i fertüdeden gûzer kilup

Nâ-gâh Melik Şâh ol gün ol köprüden mürûr etmek lâzım gelip 'azametle ol köprüye erişdi.

355

biçâre ber-h'âst ve 'inân-ı merkeb-i tîz-tek-i sultân-râ be-dest-i tazarru' u âb-ı dîde be-girift ve goft:

Bî-çâre yerinden kalkup didelerden yaş döküp dest-i tazarru'la pâdişâhun 'inân-ı merkebin dutdı ve ayıtdı:

hemânâ ol 'âcize-i dil-teng erğanûn-ı feryâda âheng idüp:

Bî-çâre pîre-zen kalkıp ağlayarak sultânın dizginini tutdu ve dedi:

"Ey pûser-i Alb Arslan dâd-ı men ber-ser-i in pül be-dih ve illâ yevme tubla's-serâ'ir ki bî-a'vân u ensâr be-'arsa-i mahşer âyî der-ser-i pül-i sırât dest ez-dâmenet ne-dârem."

<p>"İy Alparslan oğlu bu köprünün başında benim feryadım işidüp dâd eyle ve illâ <i>yevme tüble s-serâ</i> 'ir ki ne mu'in u zâhir ne ne müşir u vezîrün vardır. Mahşer-i 'Arasât ki rûz-ı kıyâmetdür sırât köprüsi üzerine geldüğümüzde dâmenün elümden salıvirmezsin.</p>	<p>"Ey halef-i sıdk-ı Alp Arslan ve ey mesned-i hilâfete şâh-ı kâmrân, revâ mıdır ki zamân-ı saltanatunda benim gibi fakîr-i nâ-tüvâna bu resme zulm u 'udvân terettüb idüp 'ğidâ-bahş-ı razî'-i cân olan gûsfend-i mazlûmî bu cisri ejder-nişân iltikam ile ben nâ-murâda mûcib-i hüsrân ola. Elbette bu memerr-i hûn-h"âr-ı cigerden benim dâdımı alıvirüp dil-i nâlâna kîn-sitân ol ve illâ pül-i sırâtda huzûr-ı pâdşâh-ı hakîkîde dâmentüne âvîhte olup senden dâd-h"âh olurım", didükde</p>	<p>"Ey püser-i Alp Arslan bu köprüden benim dâdımı alıver yohsa <i>tuble s-serâ</i> 'ir ki 'arsa-i mahşere a'vân u ensârsız hâzır olduğunda Sırât Köprüsü başında elimi dâmeninden çekmem."</p>
<p>Pürsid ki: "Hâl çîst ü nefir ez-ki-st."</p>		
<p>Pâdişâh: Bu hançer-i zârî ile yürekler togradun, hey hâtun ne vâkı'aya uğradun şikâyetün kimdendür?" dedi.</p>	<p>Melik-şâh mütte'accibâne cevaba mutasaddî olup: "Cemâdâtdan olan cisri-ı bî-rûh u bî-'aklun zulmine me'mûr-ı umûr-ı insâniyye olan sultân-ı 'âdil niçe tertîb-i dermân eylestün. Eger sana ta'addî iden tavâyıf-ı zevi'l-ukûldan olsa ihkâk-ı hak nice olur görürdün", diyecek</p>	<p>Sultân su'âl buyurdu ki: "Hâlin nedir ve kimden şikâyet edersin?"</p>
<p>Goft: "Der-'ahd-i saltanat-ı sâhib-kırânî key revâ bâşed pülî-râ ki mecâz-ı mevâkib-i mansûr ve re'âyâ-yı mutî' tevâned bûd, çünin münhedim-esâs u münselim-etrâf güzâşten ve ez-ân gâffet nümûden. Tâ imrûz hayvânî za'if ki nuc'a-ı ma'âş ve müske-i inti'aş-ı men-i bî-sim u tiffî yetim der-în rûzgâr nezîr-i beşîr-i ân menût bûdî şikeste-pây u muhtel-azâ kerd."</p>		

<p>'Acûz aytdı: "Senün pâdişâhlıgün zamanında ki sâhib-kırân-ı şark u garb ve sıpeh-sâlâr-ı ceng ü harbsun. Revâ mıdır ki 'asker-i mansûrun ve sana mutî' olan re'âyânun 'ubûr idecek yerlerinden rahneler ola ve andan gâfil olma? Bugün ben bir hayvân-ı za'îf ki cism-i nahifimün ma'âşına yardım idi bahiller hemîşe hoş-hâl ve hasisler dâ'imâ ferhunde-bâl ben bî-zür u zer ü sîm oğlancıklarım bî-peder yetim bu rûzgâr-ı zur-kârda hemân ol gusfende görümlü idün. İy hân ol hayvânun ayağı kesrinden ben böyle münkesir olmak reva mıdır?"</p>	<p>zen-i mazlûme: "Ey şehensâh-ı dil-âgâh senün tayakkuz u intibâhuna lâyıq mıdır ki memerr-i esnâf-ı mahlukât olan cısr-i çüpün hâtır-ı ehl-i dil gibi harâb ola ve ta'mîrinde ihmâl revâ göresin. Ma'nen bana zulm iden sensin" diyü bast-ı kelâm-ı müstelzimü'l-ilzâm idicek</p>	<p>Pîre-zen dedi ki: "Senin gibi bir sâhib-kırânın zamân-ı saltanatında revâ mıdır ki bu köprü mecâz-ı merâkib-i nâs ve böyle münhedimü'l-esâs ola ve sen ondan gâfil olasın? Bir gûsfendim var idi benim ve tıf-ı yetimimin nûc'at-i ma'âş ve müske-i inti'âşımız idi bu gün köprüden geçerken şikeste-pây olup muhtell-a'za oldı."</p>
<p>Melikşâh ez in sūhan-ı âteş-bâr-ı âbdâr ber-puş-ı bâre-i bād-reftâr çün tāk-ı pül hamide geşt ve seyl-âb ez-dide ber-ser-i pül ber-vech be-rând pes goft:</p>		
<p>Melikşâh âb-reftâr-bârenün üzerinde bu sūhan-ı âteşnâkden gözleri nemnâk olup kemânleyin tāk-ı püle dönüp iki kat olup büküldi ve müselsel gözyaşların ok gibi yağdurup seyl-âb-ı eşki rûhsârî üzre döküldi. Pes aytdı:</p>	<p>derûn-ı şâh-ı nısfet-penâh bu makâlât-ı mükeddereden nihâyetde müte'essir olup</p>	<p>Sultân pîre-zenin işbu âteş-bâr u âbdâr olan sözünden esb-i bād-reftâr üzerinde tāk-ı pül gibi kaddi hamide ve seyl-âb-ı sirişk didelerinden çekide oldı</p>
<p>"Ey zen merdi kon ve merdomî be-câ âr, Melikşâh-râ hem ber-ser-i in pül secel kon ki û-râ tākāt-ı 'itâb-ı tu der-ser-i ân pül nehâhed bûd</p>		
<p><i>Mısra': Erlük eyle âdemilük yiridür</i></p> <p>"İy muhtereme bu köpri başında Melikşâh'dan hakkun al amma ahirete salma ki andağı köpride senün 'itâbun tâziyânesine anun tākâti olmayacaktır."</p>		
<p>ve ber-ser-i tâziyâne be-fermûd tâhezâr gûsfend ez-helâterin vechi be-dân 'acûze dâdend ve revân şod.</p>		

<p>ve ser-i tâziyâne ile işaret itdi. Helâl emvalden bin 'aded koyun ol 'âcüz sâlihâya ihsân itdi ve gıtdi.</p>	<p>emr itdi ki mâl-i helâlınden hezâr ganem eser-i diyet-i gûsfend olmak üzre teslimgerde-i dest-i zen-i pür-hûzn ü keder kılına. Hasbe'l-i işâre fermân-ı sultânî ber-câ oldukda</p>	<p>ve ol pire-zene helâl mâlından yüz koyun verdi</p>
<p>Pire-zen fâriğü'l-bâl ü râfiü'l-hâl be-du'âyı devlet-i pâdşâh-ı nîkûkâr meşgûl geşt.</p>		
<p>Pire-zen fâriğü'l-bâl bî-melâl pâdişâhun devam-ı devlet ve sebât-ı 'izzetine meşgûl oldu. <i>Gazel (Çevirene ait 7 beyit)</i></p>	<p>fertûte-i mezkûrenün hâtr-ı zârı tesellî bulup âhir ömrine dek du'â-yı bekâyı Melik-şâha meşgûl oldu.</p>	<p>ve ol pire-zen fâriğü'l-bâl ve râfi'ü'l-hâl du'â-yı devlet-i sultâna meşgûl oldu.</p>
<p>Çün Melikşâh ez-menzil-i nâ-pâydar küç kerd ü be-yek-dem bâ-heme gedâyân-ı kârvân-ı memât ber-â-ber şod ü-râ be-h'âb didend, pürsîdend ki: "Ey pâdşâh hâl çîst?"</p>		
<p>Çünkü Melikşâh bî-bekâ vü nâ-pâydar menzilden göçdi ve murğ-ı rûhi kafes-i tenden âşiyân-ı sa'âdete uçdı ve kârbân-ı emvânun dükeli fukarâsıyla ber-â-ber olup çây-ı karâr ve saray-ı bevâre irişdi. 'Âlem-i rû'yâda gördiler: "İy melik-i 'âdil hâlün ne?" diyü sordılar. Ayıtdı:</p>	<p>Ol dem ki Melik-şâha tebdil-i menzilghâh ve rihlet-i bârgâh-ı İlâh lâzım gelüp 'âlemi bekâda karâr eyledi sulehâ-yı zamandan biri 'âlem-i h'âbda pürsîş-i çi-gûnegî-i ahvâl-i pür-ehvâl-i ma'âd itdükde</p>	<p>Vaktâ ki Melik Şâh bu dâr-ı fenâdan dâr-ı bekâyâ irtihâl eyledi mazanneden bir zât 'âlem-i ma'nâda görüp hâlinden su'âl etmiş. Melik Şâh buyurmuş ki:</p>
<p>Goft: "Eger ne du'â-yı dâd-h'âh-ı ser-i pül dest-gîri kerdî Melikşâh der helâb-ı 'azâb-ı ebed be-mândî. (7415:20a-21a)</p>		
<p>"Eger köpri başında dâd isteyen pire-zen dest-gîr olmayaydı bî-çâre Melikşâh mağbûn olup 'azâbda kalaydı. (Koçin 2005:196-199)</p>	<p>Eger ser-i cisr-i ma'hûdda dâd-h'âh olan zen-i bî-berg ü nevâ hakkında zuhûra gelen hasene hâlâ dest-gîr ü mu'inüm olmasa çâh-ı 'azâbdan hurûca kâdir olmazdum ve hezâr gûsfend-i ma'hûd mat'iyye-i rûhum olmasa gil ü lâ-yı mihnetden güzâra çâre bulmazdum. Hamden li'llâh ki ol vechile ihkâk-ı hakk itdügüm cihetden hâlâ mazhar-ı kerem-i 'amîm-i Rabb-i rahîm ve sezâvâr-ı duhûl-ı bâğ-ı na'im oldum", diyü şükr-güzâr-ı hazret-i pûziş-pezir-i kerîm oldu. Ve's-selâm. (Selçuk 2013a: 197-200)</p>	<p>"Eger köprü başında dâd-h'âh olan pire-zenin du'âsı bana dest-gîr olmamış olaydı bî-çâre Melik Şâh 'azâb-ı ebedide kalırdı." (Selçuk 2013b:221-222)</p>

Sonuç

Bir kaynak metnin değişik dönemlerde yapılmış çevirilerinin incelenmesi, karşılaştırılması dil, kültür, edebiyat tarihi açısından önem taşır. Türk edebiyatının belirli dönemlerinde çeviri eserlerin oldukça önemli bir yer tuttuğu, sonraki dönemlerde farklı biçimlerde devam ettiği düşünülürse çevirilerin ne denli ehemmiyet arz ettiği anlaşılır. Bu uzun süreçte bazı eserler daha fazla rağbet görmüş; bunlar kısmen veya tamamen çevrilmiş ya da yeniden yazım denebilecek bir biçimde kültür ve edebiyatımıza kazandırılmıştır.

Türkçeye sıkça çevrilmiş türler arasında yer alanlardan biri de siyasetnamelerdir. Hemen her dönemde yaygın olan bu türde telif, tercüme, telif-tercüme karışımı yüzlerce eser kaleme alınmıştır. Siyasetname türü eserlerden biri olan Farsça *Ahlaku's-saltana* tespit edebildiğimiz kadarıyla 16, 17 ve 19. yüzyıllarda farklı yazarlarca Türkçeye aktarılmıştır. Zaiî, Nergisi ve Hüseyin Kâzım tarafından yapılan bu çevirilerin tamamı dönemin önemli devlet adamlarına sunulmuştur. Bu nedenle çevirilerde hamilerin/yüksek okur kitlelerinin durumlarının göz önünde bulundurulduğu bir dil ve üslup kullanıldığı söylenebilir.

Gülşen-i Mülûk'ta Zaiî, kaynak eserin ismini zikretmemiş sadece önemli bir eser olduğuna vurgu yapmış; Nergisi kaynak metni belirtmiş, yaptığı eklemelerle telif düzeyinde bir eser ortaya koyduğunu ifade etmiş; Hüseyin Kâzım, Vassaf'a ait *Ahlaku's-saltana* adlı risale ifadesiyle hem yazarı hem de kaynak metni belirtmiştir.

Çeviri metinlerden en eski tarihli olan *Gülşen-i Mülûk*, hem içerik hem de metne sadık kalma yönüyle dikkat çekmektedir. Şâir ve nâsir olan, münşeati da bulunan Zaiî'nin *Gülşen-i Mülûk*'u dil ve ifade yönünden kusursuz bir görünümüdür. Kaynak eserin hemen hemen bütün bölümlerini çevirmiş olan Zaiî, çeviride orta bir yol takip etmiş; kaynak metni çevirirken yorumlamaya varmayan; çeviri havası da hissedilmeyen bir yöntem izlemiştir. Manzum kısımları da manzum olarak çevirerek orijinal bir çeviri ortaya koymuştur. Zaiî, yaptığı çeviriyi "tecdîd-i kabâ, kabâ-yı tengden âzâd eylemek, murassa bir Rûmî libas giydirmek" sözleriyle ifade etmiştir. Bu ifadelerle birebir bir çeviri ürünü koymaktan ziyade belki var olanı da aşan daha güzel bir metin koyma peşinde olduğuna vurgu yaparak çeviri stratejisini ortaya koymuştur. Bu nedenle eser incelendiğinde çeviriden ziyade bizzat bir sanat adamının elinden çıkmış edebî bir metinle karşılaşılar.

Sultan IV. Murad'a sunulan ve Nergisi'nin ilk dönem eserlerinden olan *Kânûnu'r-reşâd*, Nergisi'nin diğer eserleri ile kıyaslandığında dil ve ifade yönüyle sade gibi görünse de, sanatlı bir dille kaleme alınmıştır. Nergisi, ekleme, çıkarma ve uyarlamalarla âdetâ yeni bir siyasetname kaleme almış, son derece rahat hareket ederek çeviri eseri unutturan bir dil ve üslup ortaya koymuştur. *Kânûnu'r-reşâd*'da kesinlikle kaynak metne bağlı olma endişesi güdülmemiştir. Pek çok yerde kaynak eserdeki olay ve durumlar, tasvir ve tavsiflerle yoğun ve sanatlı bir dille aktarılmıştır. Bunu yaparken de yazar, telif düzeyinde bir eser ortaya koymanın hazzını yaşadığını ifade etmiştir.

Başka bir eserini tespit edemediğimiz ve şairlik yönünün olmadığını düşündüğümüz Hüseyin Kâzım, *Risâle-i Seciyye*'de seçici davranmış, kaynak metinden belirli yerleri seçmiş ve çeviride kaynak metne sadık kalmaya gayret etmiş, çoğu yerde kaynak metindeki kelime ve tamlamaları aynen kullanarak bir çeviri ortaya koymuştur. Hüseyin Kâzım'ın çoğu kez kaynak metindeki kelime ve kelime gruplarını Türkçeye aynı sözcük ve kalıplarla aktarması çeviri yoluyla Arapça ve Farsça unsurların dilimize nasıl girdiğine örnek olarak gösterilebilir. Kaynak odaklı da olsa *Risâle-i Seciyye*'nin özgünlük arz etmediği, çeviri havası kokan yalın bir üsluba sahip olduğu söylenebilir. Geleneksel çeviri anlayışının son dönemlerine ait bu metinden hareketle *serbest çeviri tekniğinin yerini son dönemlere doğru metne sadık kalma endişesiyle yapılmış çevirilerin almaya başladığı* söylenebilir.

Çeviri metinler birbirleriyle eşdeğerlilik bakımından kıyaslandığında *Risâle-i Seciyye*'nin kaynak odaklı, *Kânûnu'r-reşâd*'ın erek/hedef odaklı, *Gülşen-i Mülûk*'un da kaynak odaklı olmasa da kaynak odağına bağlı olma endişesi taşıyan bir çeviri olduğu söylenebilir.

Çeviri eserlere verilen isimler de geleneksel çeviri anlayışını yansıtan önemli bir özellik arz eder. *Gülşen-i Mülûk*, *Kânûnu'r-reşâd*, *Risâle-i Seciyye* isimleri hem eserlerin muhtevaları hakkında hem de çevirmenlerin kaynak metne bakış açıları hakkında bir ipucu vermektedir. Kaynak metni alımlı bir dilbere benzeten Zaifî, *gülşen* kelimesini kullanmış, *ahlakî yön ve faydalı olma* ifadelerine vurgu yapmış olan Nergisî *kanun ve doğruluk (reşâd)* kelimelerini, eserinin başına dinî muhtevalı uzun bir bölüm ekleyen, iyi huylu olma özelliklerini vurgulayan Hüseyin Kâzım da *seciyye (huy/karakter)* kelimesini kullanmıştır.

Kaynak metin ile *Gülşen-i Mülûk*, *Kânûnu'r-reşâd*, *Risâle-i Seciyye* mukayese edildiğinde çevirilerin her birinin farklı bir özellik arz ettiği

görülmür. Üç çeviri metin de izlenen yol ve yöntem, çeviri stratejisi dolayısıyla özgün bir görünüm sergiler. *Seçicilik, ekleme, çıkarma, dil ve ifade ediş* gibi temel unsurların etkin olduğu bu tutum göz önünde bulundurulduğunda Osmanlı çeviri geleneğinde çevirmenin herhangi bir kayıtle sınırlanmadığı, aynen aktarma yerine yeni ve özgün bir ürün ortaya koymanın tercih edildiği söylenebilir. Bundan hareketle çevirmenin; *şair ve/veya yazar oluşunun, kaynak metni algılama biçiminin ve amacının, çeviri türü eserlere sahip bulunup bulunmadığının, metni istek üzerine veya kendi isteğiyle çevirip çevirmediğinin, çevirinin yapıldığı dönemin, okuyucu kitlesinin, metnin sunulduğu kişinin geleneksel çeviri sürecinde metninlerin biçim ve içeriğinin teşekkülünde önemli rol oynadığı* söylenebilir.

Kaynaklar

- Ahlâku's-saltana*, Kütübhâne-i Meclis-i Şûrâ-yı Millî, No: 7415, (oai:ical.ir/59638).
- Altay, Ahmet (2011). "Klasik Dönem Osmanlı Siyasetnâme Geleneğine Genel Bir Bakış", *Turkish Studies* 6/3, s. 1795-1809.
- Burçoğlu, N. Kuran (2010). *Çeviriye Bilimsel Yaklaşımlar*, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Çelik, Nurten (2012). *Nergisî İksîr-i Sa'âdet (İnceleme-Metin-Dizin)*, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi
- Göktürk, Akşit (2010). *Çeviri: Dillerin Dili*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Gürçağlar, Şehnaz Tahir (2011). *Çevirinin ABC'si*, İstanbul: Say Yayınları.
- Hüseyin Kâzım (Kavalalı). *Risâle-i Seciyye*, Topkapı Sarayı Müzesi, Mehmed Reşad Kitaplığı, No:925.
- Kavruk, Hasan (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler*, Ankara: MEB Yayınları.
- Koçin, Abdulhakim (2005). *Za'îfi, Gülşen-i Mülûk*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Levend, Agâh Sırrı (1962). "Siyaset-nâmeler", *T.D.A.Y.-Belleten*, s. 167-194.
- Mehmed Süreyya (1996). *Sicill-i Osmani - Osmanlı Ünlüleri*, C. 4, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Merçil, Erdoğan (1997). "Vassaf", *İslam Ansiklopedisi*, C.13, Eskişehir: MEB Yayınları.
- Öz, Mehmet (1999). "Klasik Dönem Osmanlı Siyasi Düşüncesi: Tarihi Temeller ve Ana İlkeler", *İslami Araştırmalar* 12 (1), s. 27-33.
- Selçuk, Bahir (2013a). *Nergisî, Kânûnu'r-reşâd (Ahlâku's-saltana Çevirisi)*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- Selçuk Bahir ve Fatih Elçi (2013b). "Sultan Abdulaziz'e Sunulmuş Bir Siyasetnâme Çevirisi:
- Kavalalı Hüseyin Kâzım'ın "Risâle-i Seciyye"si", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 12, s. 191-228.

- Sucu, Nurgül (2006). "Eski Türk Edebiyatında Tercüme Geleneği", *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 19, s. 127-130.
- Vardar, Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.
- Yazıcı, Mine (2004). *Çeviri Etkinliği*, 1. Basım, İstanbul: Multilingual Yabancı Dil Yayınları.